

Trần Phỏng Điều

Mẹ - Qua ca dao

Ca dao về mẹ là một trong những mảng độc đáo trong kho tàng văn học dân gian Việt Nam. Nó phản ánh tình cảm thiêng liêng cao quý nhưng lại rất gần gũi giữa cuộc sống đời thường. Nó đi vào lòng người một cách nhẹ nhàng, êm ái nhưng đọng lại rất sâu và rất lâu.

Trong cuộc đời của mỗi chúng ta, từ lúc sinh ra và lớn lên ai mà không có mẹ và ai mà không cần có mẹ. Chính vì có mẹ ta mới có một tuổi thơ ngọt ngào và khôn lớn nên người. Tình mẹ là một tình yêu thiêng liêng, cao cả không gì thay thế được, chỉ có mẹ mới chịu đựng được bao nỗi nhọc nhằn, lao tâm lao lực với con. Những tháng cưu mang là những tháng ngày mẹ phải vất vả, ăn không ngon, ngủ không yên, đi đứng khó khăn, nhưng mẹ vẫn cảm thấy vui vì mẹ biết rằng rồi đây mẹ sẽ có con- một niềm vui lớn không gì đánh đổi được. Cho đến lúc con được sinh ra và lớn lên, cũng là nỗi vất vả, khó khăn của mẹ chất chồng. Mẹ vui cùng những bước đi chập chững của con, mẹ đau lòng mỗi khi con vấp ngã, mớm cho con từng ngụm nước, muỗng cơm, mỗi bước đi của con đều có mẹ dắt dìu, nâng đỡ... Thế là con lớn lên từ đôi tay ấm nồng của mẹ, từ dòng sữa ngọt ngào, từ tình yêu thương bao la của mẹ... Ôi! lòng mẹ thật cao đẹp làm sao! Trong dòng đời xuôi ngược, trong những lo toan của cuộc đời, đôi khi con quên mẹ, con bận bịu với cuộc sống, với chén cơm, manh áo, bận tâm với những cái tụn mồn, nhỏ nhặt, nhưng con chưa bao giờ bận bịu với mẹ, để rồi một ngày nào đó con thất bại giữa cuộc đời, con lại về với mẹ, lại nhớ về công ơn của mẹ:

Ngồi buồn nhớ mẹ ta xưa Miệng nhai cơm búng, lưỡi lừa cá xương.

Ngày xưa mẹ là thế, bao đau khổ của cuộc đời, mọi khó khăn của cuộc sống mẹ đều gánh lấy, mẹ chỉ mong sao cho con được vui, được trưởng thành: cơm dù khô dù nhão vẫn nhai nhuyển, lừa xương lừa sóc bỏ ra để có búng cơm ngọt ngào mớm cho con. Ôi! búng cơm ngày nào sao con không nghĩ được, bây giờ hóa ra rất lớn lao, lớn lao ở cái tình mẹ mà giờ đây dường như nó còn nghèn nghẹn ở cuống họng của con. Cuộc sống của con bây giờ có lẽ đã hơn trước, không phải chịu cảnh cơ hàn như cuộc sống của mẹ ngày nào. Con lại nhớ đến mẹ, muốn phụng dưỡng mẹ, muốn bù đắp lại bao tháng ngày khổ cực của mẹ, nhưng mẹ đã không còn, mẹ không thể chia sẻ cùng con những món ngon ngày xưa mẹ không có, có chăng những lúc con dâng cúng mẹ, cầu mong mẹ về đây cùng con san sẻ, và con lại cầu nguyện để mẹ được bình yên nơi ấy, linh hồn mẹ được siêu thoát, để rồi con xin mẹ phù hộ cho con được bình an hạnh phúc...

Mẹ già như chuối ba hương Như xôi nếp mật như đường mía lau.

Thật ra con đã biết được cái ngày khắc nghiệt này, nên con lo sợ mẹ bỏ con, con thầm mong cho mẹ luôn luôn được khỏe mạnh, được yên vui, nhưng cuộc sống có quy luật riêng của nó, do đó con không cưỡng lại được, mẹ phải già và thật sự bây giờ mẹ đã già. Mẹ đi không nổi, phải vịn vào tường, phải bám thanh giường mà đi. Nhưng với con, mẹ vẫn khỏe, vẫn là chỗ dựa. Trên mỗi bước con đi trong cuộc đời đều có mẹ, phải vịn mẹ mới mong khỏi vấp ngã. Dù con bao nhiêu tuổi đi nữa, với mẹ con vẫn là đứa trẻ lên ba, phải tập tễnh vào đời dưới đôi tay dìu dắt của mẹ. Nhưng ông trời thật khắc nghiệt, không để con mãi mãi được gần mẹ, nên con phải đi, tự tìm hạnh phúc của riêng con, bỏ lại mẹ già không ai chăm sóc:

Đi đâu mà bỏ mẹ già Gối nghiêng ai sửa, kỷ trà ai nâng?

Quả là đau xót quá phải không? Tấm lòng cao sâu của mẹ ngày nào chưa được đền đáp, mẹ cưu mang cho đến ngày lọt lòng, lại chăm chăm từng bước con đi, biết bao gian truân phải không mẹ? Giờ đây mẹ đã già yếu rồi không ai nương tựa, con vì cuộc sống mà phải xa mẹ để mẹ cô đơn trong tuổi già, đến nỗi mẹ nằm “gối nghiêng” không ai sửa và một chung trà cũng chẳng có ai dâng cho mẹ. Con nghe như bên tai con văng vẳng lời trách móc của mẹ, tuy nhẹ mà đau. Mẹ ơi, con không

bao giờ quên ơn của mẹ, hình ảnh mẹ đã tạc vào ngày tháng thành con, con nhớ như in hình bóng mẹ, cái mùi thơm rạ lẫn mùi bùn hòa trộn mồ hôi trên vai áo mẹ đêm đêm vẫn theo con vào giấc mơ, những sợi tóc ngả màu của mẹ như quện chặt vào đời con, làm sao con quên được khi con mang tình mẹ rong chơi suốt cả tuổi thơ vẫn chưa tìm cách để trả ơn mẹ. Con tự biết ơn mẹ như trời biển làm sao mà trả được, nhưng ít nhiều con cũng cố gắng, dù chỉ một phần rất nhỏ, rất nhỏ cho mẹ:

Đói lòng ăn hột chà là Để cơm nuôi mẹ, mẹ già yếu răng.

Con chỉ làm được có thế, nhường cơm cho mẹ hầu mong đáp lại một phần công lao trời biển của mẹ, dù con có đói, có thiếu ăn, phải ăn “hột chà là” con vẫn cảm thấy vui khi mà được nhường cơm cho mẹ. Bởi con biết mẹ đã già, răng mẹ đã yếu nên con nhường cơm cho mẹ. Có lẽ mẹ sẽ không nở ăn, vì thương con mà mẹ không nở, mẹ vẫn như ngày nào: Thà chịu đói, chịu khổ để con được sung sướng. Nhưng mẹ ơi, hãy vì chút lòng hiếu thảo của con mà ăn cơm. Nếu không, một ngày nào đó con sẽ mất mẹ, sẽ không lo được cho mẹ. Con không thể có cuộc sống sung sướng để mẹ an hưởng tuổi già, con chỉ có tấm lòng, một tấm lòng rất nhỏ được sinh ra từ tấm lòng lớn của mẹ. Con không thấy tóc mẹ đã đen trở lại như thời con gái, nhưng dường như những sợi bạc đã ngừng rụng xuống:

Mẹ già như mít chín cây Gió đông cũng sợ, gió tây cũng buồn.

Con mong tóc mẹ đừng bạc thêm, đừng rụng xuống nữa mà quặn lòng con. Càng già mẹ càng yếu thì con lại càng lo, lo một ngày không còn mẹ, cuộc đời con rồi sẽ ra sao? Mẹ như một dải khói giữa trời theo cuộc đời tan biến thì con sẽ đơn côi. Tình thương mẹ càng về già càng tỏa hương thơm ngát thì con càng lo sợ vì con đã hiểu được trái tim yêu thương của mẹ:

Mẹ ơi đừng đánh con đau Để con bắt ốc hái rau mẹ nhờ.

Cuộc sống dẫu có làm chai sạn bàn tay mẹ cũng không thể làm bớt đi một chút tình thương con trong trái tim người mẹ. Một lần roi mẹ vụt xuống cho con khôn lớn là bao đêm mẹ khóc lặng thầm. Nhờ lần roi mẹ mà con biết bắt ốc, hái rau. Nhờ lần roi mẹ mà con biết sống giữa cuộc đời. Từ lần roi ấy con đã lớn lên, lớn lên từ tình thương của mẹ. Thế nhưng, cuộc đời luôn là những ngã rẽ phức tạp mà con người khó tránh được, để rồi con phải xa mẹ, theo chồng:

Ghe bầu trở lái về đông Con gái theo chồng bỏ mẹ ai nuôi?

Câu hỏi như lời trách móc nhưng ẩn chứa trong đó cả tình thương. Con theo chồng mẹ sẽ vất vả hơn trong cuộc sống, nhưng đổi lại con đã được hạnh phúc. Tương lai con đang chờ phía trước, mẹ sẽ thành đôi cánh giúp ước mơ con bay lên. Mai này con làm mẹ, con sẽ hiểu hết tình mẹ như mẹ đã trao hết cho con. Dù xa mẹ nhưng con vẫn luôn nhớ về mẹ:

Chiều chiều ra đứng ngõ sau Trông về quê mẹ ruột đau chín chiều.

Theo chồng dẫu được hạnh phúc nhưng con vẫn không quên mẹ. Sau những ngày tất bật của cuộc sống con được thanh thản, con lại nhớ về mẹ. Con tựa cửa trông về quê mẹ, nơi mà con sống trọn tuổi thơ êm đềm của mình. Nơi mà con có một người mẹ cao cả, lúc nào cũng bận bịu vì con, lo cho con từng giấc ngủ, bước đi, dạy cho con lẽ phải cuộc đời... Giờ đây, con không ở bên cạnh mẹ, chắc mẹ buồn lắm, cô đơn lắm. Ai sẽ lo cho mẹ ở tuổi xế chiều? Con thì lại ở xa mẹ, nghĩ đến đó mà lòng con thất lại, ruột con đau “chín chiều”. Chiều chiều và chiều! Cái khoảng cách ấy luôn bám vào con như một hình dáng mà mẹ đã sinh ra. Con cảm thấy buồn, cảm thấy nhớ mẹ, bởi có buồn nào dày hơn nỗi buồn “sinh ly tử biệt” ?

Có rất nhiều bài thơ viết về mẹ, rất nhiều bài hát viết về mẹ nhưng có lẽ đặc sắc hơn hết là ca dao về mẹ. Ca dao về mẹ đã nâng niu những tình mẫu tử cao quý nhất của con người, giúp con người cảm nhận được một thứ tình cảm thiêng liêng không gì thay thế được. Ca dao về mẹ dẫn ta đi như dẫn người con bé bỏng, rất ngoan. Đọc ca dao về mẹ, chúng ta như qua được chiều dài của tình cảm con người. Ở đó, ta đã vui buồn với nhau về tình mẫu tử. Những câu ca dao về mẹ như khép lại giùm chúng ta sự bon chen danh lợi của cuộc sống để hướng vào thế giới tình người.